

**KAZALIŠTE
SAJAM KNJIGA
KNJIGE
BALET**

RENE MEDVEŠEK I ZAŠTO REŽIRAM PREDSTAVU O VLADI KRISTLU

56

LEIPZIG I HRVATSKA ZBOG KULTUROLOŠKIH BODOVA U ŽARIŠTU SAJMA

58

CORPUS MYSTICUM I MUKA KRISTOVA PO DIMITRIJU POPOVIĆU

60

STAŠA ZUROVAC I NEČAKOVA JE GLAZBA PRAVO REMEK-DJELO

63

Sklad i kaos Zagreba

Zagreb tema knjige teoretičarke Eve Blau i Ivana Rupnika s Harvarda

U knjizi "Project Zagreb", zasad samo na engleskom jeziku, opisani su najbolji i najgori primjeri urbanizma i arhitekture u Zagrebu (slika gore)

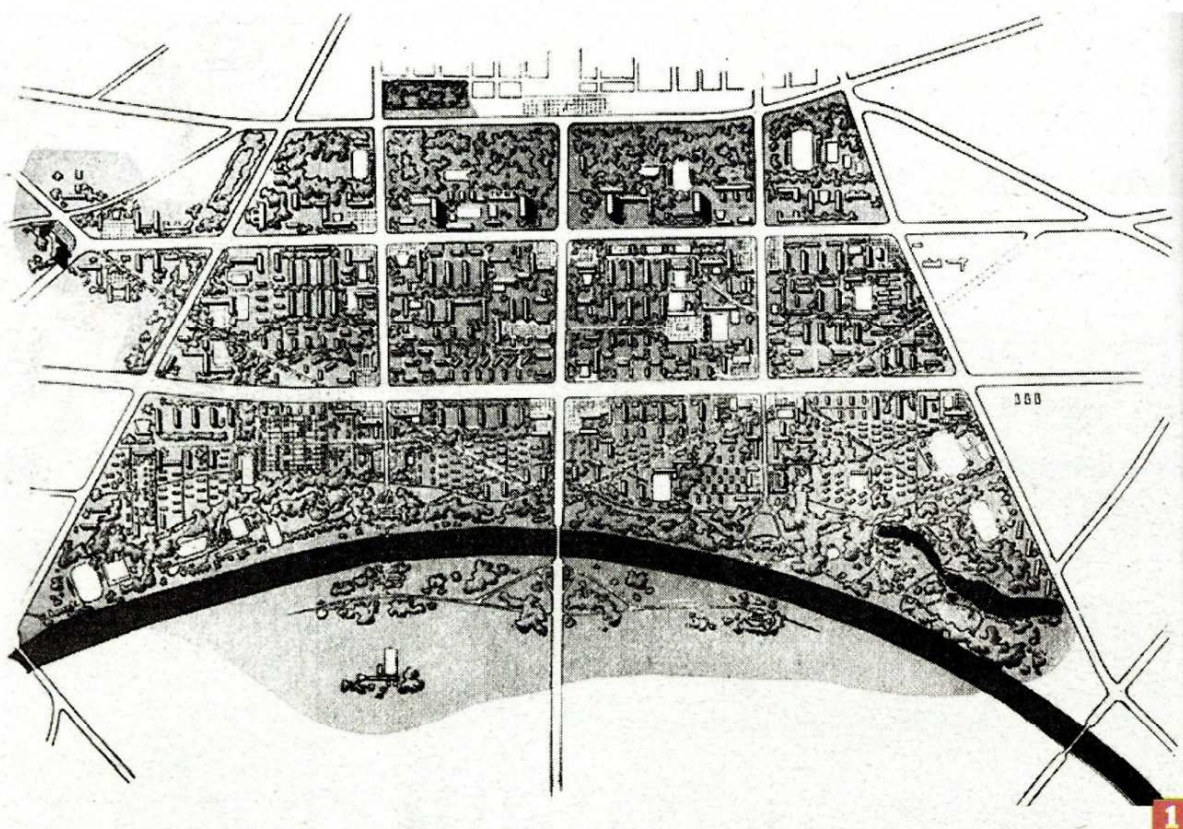
piše **Dorotea Jendrić**
snimio **Boris Ščitar**

Danas, kad se pod reurbanizacijom Zagreba teži uvjeriti građane da je najbolja varijanta izgradnje grada popunjavanje, odnosno "injektiranje" gradskih blokova novim zgradama i sadržajima – koji ne udvostručuju samo "kvadrate" nego i opterećuju postojeću dotrajalu infrastrukturu – teško je govoriti o najlogičnijem postupku urbanoga razvoja. Današnji GUP atakira na razgradnju upravo najboljega dijela Zagreba, urbanističkog planiranja Donjega

grada, koje je dalekovidnom Regulatornom osnovom na početku druge polovice 19. stoljeća – trasiranjem ulica i trgova sjeverno od željezničke pruge i završavanjem izgradnje privatnih kuća i reprezentativnih državnih objekata, kulturnih i drugih gradnji početkom 20. st. – stvorilo najveću kvalitetu u razvoju Zagreba. Onu kvalitetu koju su stručno i s mjerom sjajno njegovali brojni naši arhitekti i urbanisti, a izdvajali kao dobar primjer mnogi strani teoretičari arhitekture i analitičari. Jedna Lenucijeva potkova – taj zeleni

nastavak na idućoj stranici >>>

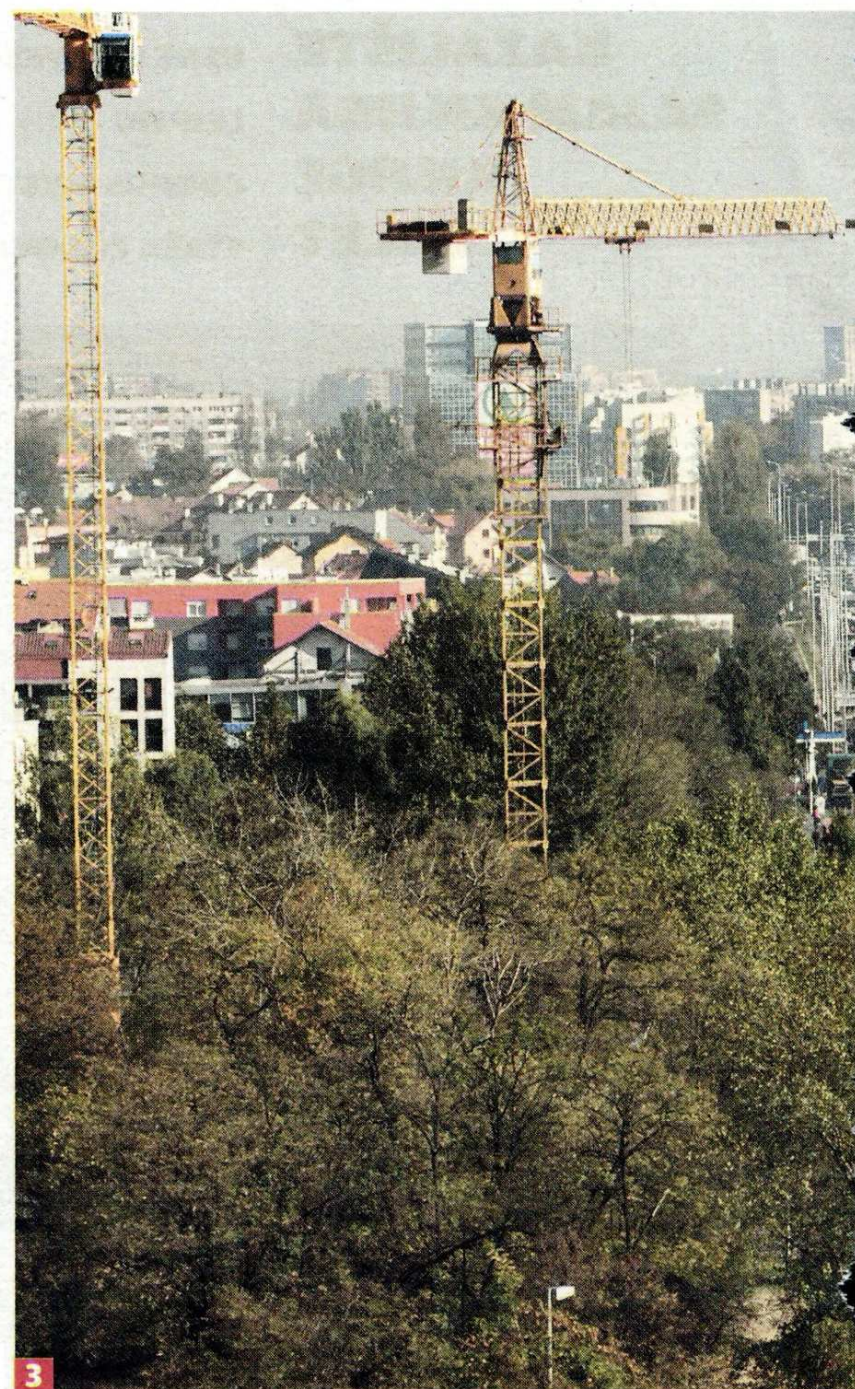
ZAGREBAČKI URBANIZAM U KNJIZI AMERIČKIH TEORETIČARA

1. ZAGREBAČKI RASTER: detalj Antolićeva plana iz 1947. godine koji je zacrtao plan razvoja grada prema Savi

2. Nova naselja na zapadu grada (na slici Zagrebačka avenija između Prečkog i Španskog) tek su nedavno bolje prometno povezana

3. Slavonska avenija trenutačno je najzagušenija gradska prometnica u smjeru istok - zapad, što je posljedica neplanske izgradnje prometne infrastrukture, a trebala bi biti gradska žila kucavica

MARJO LUKINIĆ

štit u srcu grada koji je poznat po imenu inženjera Milana Lenucija (1849 – 1924) – onaj je rijetki ideal koji ima malo svjetskih gradova srednje Europe.

Upravo su graditeljski blokovi i njihova zaštita danas zasebna tema. Ilustriraju napor i ulaganje znanja svojih brojnih inženjera i graditelja, jer su nastali s mjerom i prema mjerilu čovjeka. Ma koliko se činili uniformnima, oni su prepuni zanimljivih detalja, uglovnica, ulaza, dekoracija na pročelju, štukatura i drugih ukrasa na svojim gradnjama, kao i unutarnjih dvorišta.

Raznolikost Zagreba

Zbrajajući svu raznolikost grada koji je mislio na svoje širenje, najbolje procjenjujući koordinate i akse koje su se zrakasto širile u dolinu ispod Medvednice preko suburbije Trnja, sve do Save i Horvata na zapadu, čita se ona pregledna povijest graditeljskih slojeva koji su počeli sa Zagrebom na dva podsljemenska brežuljka – svjetovnom Gradecu i crkvenom Kaptolu. Stoga u sveobuhvatnoj studiji "Project Zagreb" američka teoretičarka arhitekture Eve Blau govori o Donjem gradu kao ideji slaganja polja koja istodobno trasiraju i osvajaju neizgrađeni slobodni teren, a s druge strane čuvaju uz glavne trgove mjesto (place hol-

der) za državne, kulturne i reprezentativne objekte koji se grade u Zagrebu, gradu rastućega stanovništva (Zagreb je, primjerice, 1900. godine imao oko 61.000 stanovnika). Upravo je na primjeru zagrebačkih blokova Donjega grada 19. stoljeća i kasnijega radničkoga bujanja naselja južno od željezničke pruge, te konačno prekosavskoga novozagrebačkoga rastera, kad je socijalistički grad preskočio rijeku Savu – grad bio projekt. Osmišljeni prostor koji je rastao prema programu, a ne stihiji i napadu privatnih "investitora" kao danas. Objasnila je to teoretičarka Eve Blau zajedno s Ivanom Rupnikom u knjizi "Project Zagreb" koja je, nakon on line prodaje, dostupna literatura i kod nas (u Udruženju hrvatskih arhitekata).

Plan bez preciznosti

Sociolog Ognjen Čaldarović, profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, zamoljen za komentar sadašnjega lošega stanja u gradskom prostoru, navodi nekoliko razloga koji su doveli do urbanističkoga kaosa. Na prvome mjestu osjeća se nedostatak urbanističkog plana kao regulatornoga obrasca i recepture za koordinaciju ponašanja urbanih aktera. Umjesto toga, sve se više pojavljuju "projekti" koji lažno kompenziraju plan te se njihovim

gomilanjem naoko stvara nekakav "plan". Nadalje, pojavili su se i novi akteri u urbanoj gradogradnji – privatnici, korporativni agenti, čije kompetencije, mogućnost utjecaja i mjesto u ukupnom procesu donošenja odluka nisu do kraja razjašnjeni, a najbolje to pokazuje primjer projekta na Cvjetnom trgu u Zagrebu. Maksimalno što se do sada o privatnom investitoru može čuti danas je sljedeće – on mora postojati, on nije "zločest". No, nije dovoljno precizirano što, kako i u kojem prostoru odlučivanja on može djelovati, kaže Čaldarović.

Pojavili su se novi akteri u urbanoj gradogradnji – privatnici, korporativni agenti, čiji utjecaj nije do kraja razjašnjen, kaže sociolog Ognjen Čaldarović

Sredinom pedesetih izgrađena je Ulica proleterskih brigada, današnja Vukovarska ulica, najzamašniji urbanistički pothvat u Hrvatskoj toga doba. To je ulica koja je podređena automobilu. Radi se zapravo o cijeloj četvrti Trnja "između pruge i Save", koja je zamišljena već prije rata, mnogo prije nego što je Zagreb počeo seliti preko Save. Uz institucije gradske uprave, zgrade pravosuđa i nekoliko fakulteta, među prvim važnim institucijama trebalo je biti "radničko sveučilište". A svoje najbolje znanje u projektiranje niske zgrade zatvorenih dvorišta primijenili su arhitekti Nikšić i Kučan, stvorivši majstorko djelo koje se danas jedva primjećuje od susjednoga mastodonta – dvaju poslovnih nebodera ("Mamićevi tornjevi") koji su se jednostavno prelili preko minimalnih parcela.

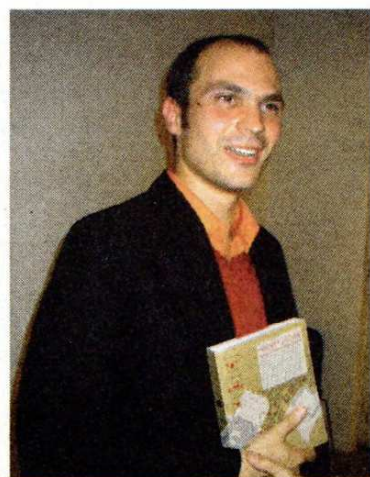
Drukčiji od drugih

– Da bi se Zagreb mogao arhitektonski i urbanistički dobro pročitati, uputno je pogledati atlas provincijskih gradova Austro-Ugarske Monarhije s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Među tim gradovima vidi se da većina pokušava imitirati Beč. A pogledamo li ondašnju urbanu strukturu Zagreba, vidi se da se grad bitno razlikovao od svih drugih, po otvorenoj strukturi. Zagreb

Pogledamo li urbanu strukturu Zagreba, vidi se da se grad bitno razlikovao od svih austrougarskih, po otvorenoj strukturi. Zagreb je najavljivao da želi biti glavni grad. To je bio plan

ZALTKO UZELAC, urbanist

“PROJECT ZAGREB” NA IZLOŽBI U MUZEJU GRADA ZAGREBA

Arhitekt Ivan Rupnik, znanstvenik porijeklom iz Zagreba, a danas profesor na Harvardu, od iduće srijede pokazat će na izložbi “Projekt Zagreb” kako razvoj Zagreba tumače njegova profesorica Eve Blau i ekipa studenata koji su 2004. i 2005. godine kod nas proveli istraživanje. Izložba će biti otvorena u Muzeju grada Zagreba, a zajedno s knjigom “Project Zagreb” u kojoj su harvardski autori skupili najzanimljivija saznanja i istraživanja o Zagrebu brojnih stranih i naših stručnjaka, bit će vrhunski prilog za proučavanje grada.

– Gledali smo Zagreb na novi način. Za svaku situaciju u urbanizmu postoje specifični razlozi. Vidjeli smo da su se pojedinci itekako angažirali da se provede, primjerice, Zelena potkova. To je bilo unaprijed zamišljeno, projektirano. Bio je to pragmatičan projekt, velika nada za Donji grad, koji u cjelini nije ni mogao postojati u tom trenutku i završen je kasnije – kaže Ivan Rupnik.

je najavljivao da želi biti glavni grad. To je bio plan – tumači urbanist Zlatko Uzelac.

– Proglašava se da je jedini način uređenja donjogradskih blokova ubacivanje nove gradnje u postojeća dvorišta. Želi se u najmanju ruku interpolirati onoliko stanova koliko ih postoji u njihovu obodu. Zamislimo sada Donji grad u kome bi bilo izgrađeno dvostruko više stambenog prostora. To bi značilo i udvostručenje broja stanovnika u istom prostoru. Takav stav guraju poli-

tičari, opravdavajući se da je to jedini način “uređenja” Donjega grada. To je laž, budalaština! Nema veze s istinom. Postoje gradovi, primjerice Prag, koji su unutar blokova uredili parkove, dječja igrališta, ekskluzivne restorane za poslovne ljude. Ali u Pragu grad vodi urbanistička profesija, sluša se što govori stručka, a ne špekulanti i građevinski mediokriteti dovedeni po političkim linijama – kaže Uzelac.

Prema riječima Ivana Rupnika, koautora studije “Pro-

ject Zagreb”, zanimljiv je i Novi Zagreb. Taj dio grada potpuno je drukčiji od bilo kojega novoizgrađenoga grada šezdesetih godina.

Pozitiva Novog Zagreba

Ne znači da je sve u Novom Zagrebu pozitivno, ali u svakom slučaju slijedi se jedna bazna, precizna logika. Tu imamo ne samo planirane stambene zgrade i cijela naselja, škole, vrtiće, igrališta nego i krajolik s drvećem, parkovima. Nisu sva naselja ista, to je također zanimljivo,

jer je netko prepoznao neke prostore kao svoje.

Poseban su fenomen divlji vrtovi. To nije javni prostor, nego “ničija”, zapravo zapuštena gradska parcela, koja je umjesto u korovu završila kao mali vrt stanara susjednih višekatnica. To su eksperimenti u arhitekturi i urbanizmu, navodi Ivan Rupnik. To se kreiralo spontano, tako što su ljudi jednostavno počeli koristiti neki prostor, prihvatili ga za neko vrijeme, jer su svjesni da nije njihovo vlasništvo.

Zagrebački donjogradski blok

Veliko vodeno blago Zagreba najbolje je pokazano na primjeru jezera Jarun, koje je osmislio Fedor Wenzler